

За Українську Академію Наук

zbruc.eu/node/84951

Київ, 3. травня 1928.

Сьогодні відбулися перевибори у Всеукр. Академії Наук. Заки дійде до Вас мій лист, Ви будете вже знати про їх вислід. Я хочу тільки подати короткий огляд настроїв перед виборами і в їх часі, який ледви, чи найдете в київській, чи харківській пресі.

Мене повідомлено про перевибори завчасу телеграфічно, а що мав я виголосити на засіданні Історичної Секції доповідь про наукову роботу в межах Галичини за рік 1927, тому приїхав до Києва на кілька днів перед перевиборами в Академії.

Дотеперішня президія Академії урядувала від 1921 р., отже повних сім літ, хоча її мандат покінчився в дійсності в р. 1924. З огляду, що за часів гетьманщини і революційного перевороту Академія не могла виявляти ширшої діяльності, тому її творча широка праця починається щойно в р. 1921. коли гетьманський статут уневажнено, а задано їй новий. З невеликими змінами в особистім складі за час від 1921—28. входили до президії академики: В. І. Лепський, як голова президент, Серг. Ол. Єфремов, як віцепрезидент і акад. П. Е. Кримський, як неодмінний секретар.

През. Липський займався Академією дуже мало, складаючи весь тягар провуду на акад. Єфремова і акад. Кримською. Про їх кермування міг би сказати більше хтось із місцевих українців, краще поінформований під мене. Радянська влада, що вислала на обслідування діяльності президії окрему комісію, піднесла цілий ряд замітів на основі доповіді голови Укрнауки Озерського, а між ними чи не найважчий, що Академія не стала осередком всеукраїнського, наукового руху, не пригорнула на постійну, штатну, академ. діяльність наукових діячів зпоза Києва, ані зпоза кордону, з Галичини, Волині, Закарпатської Землі, Буковини і т. п., а оточила себе російськими ученими, так, що в

національному складі Академії, на загальне число 84 академіків більшість була не українська та що серед українців-академіків (із 39) тільки 20 писало українською мовою.

Таких академіків, що нехтували українською мовою, зовуть тут типовим іменем „Малороси“.

Вже сам національний склад Академії, стверджений в обслідуванні, захитав Президією. Зразу стало ясным, що ані акад. Липський, ані акад. Єфремов не будуть обрані. Але ще друга обставина вийшла на яву, що при теперішньому національному складі Академії, президентом не буде обраний ніякий активний український діяч. Передбачував це Народній Комісаріят Освіти і не потвердив нового статута, а на президента Академії висунув дуже поважною ученого українця, члена Всесоюзної Академії Наук з Ленінграді, знаменитою бактеріолога і епідеміолога Данила Кириловича Заболотного, якого вибрано 39 голосами на 43 голосуючих. Заступником президента вийшов кандидат російських учених і акад. Кримського К. Г. Воблий (невизначний українець) 29 голосами, а неодмінним секретарем обрано ак. Агат. Кримського 25 голосами.

У перевиборах брало участь 86 академіків і сімох членів Нар. Комісаріату Освіти з ком. Мик. Ол. Скрипником на чолі. Мали вони до цього право на основі статута з р. 1921. В часі зборів проводив акад. Вернадський з Ленінграду, який обняв провід, витаючи учених академіків словами: „Вибачайте, я вже давненько не вживав української мови, тому як мені бракує слів, буду говорити по руськи“. Слова акад. Вернадського, підтримуваного при виборі на провідника зборів акад. Кримським, викликали дуже прикро вражіння і на домагання відпоручника Наркомосу гром. Юр. Войцеховського, їх вписано до протоколу.

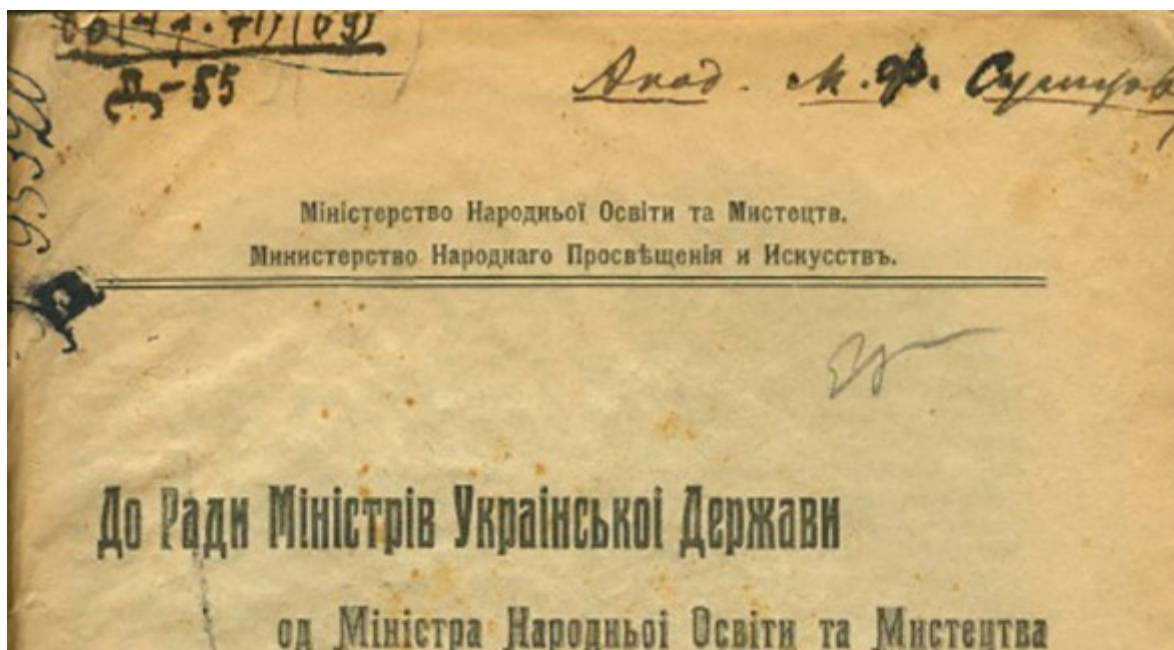
Перевиборам прислухувалася широка публіка в числі около сотки людей. Російські учені виступали виразно проти Комісаріату Нар. Освіти і по було з їх боку великою, політичною помилкою. Вона, як загально думають, може заважити відемно і на долі акад. Кримського, як неодмінного секретаря, але корисно на дальшій перетворенні Академії на всеукраїнський осередок наукового життя. З чотирох, дійсних членів Академії, галичан, зміг прибути на перевибори тільки я один. До акад. Степана Смаль-Стоцького і дра Дністрянського телеграфував Нар. Комісаріят Освіти, але паспортіві труднощі станули в дорозі їх прибуттю до Київа. Не приїхав також акад. Горбачевський. Із загального числа присутних на перевиборах академіків, мало що не дві третини становили російські учені. Російську мову чути було на кожному кроці. На президента Академії висувано поза кулісами навіть декого із росіян. Хоча зібрання викликувало прикре вражіння, то всеж таки нема сумніву, що й воно було етапом до кращих відносин в Академії у майбутньому. На зібранні відмічено цілий ряд недотач у дотеперішньому статуті. Можна надіятися, що новий статут буде кращий і більше

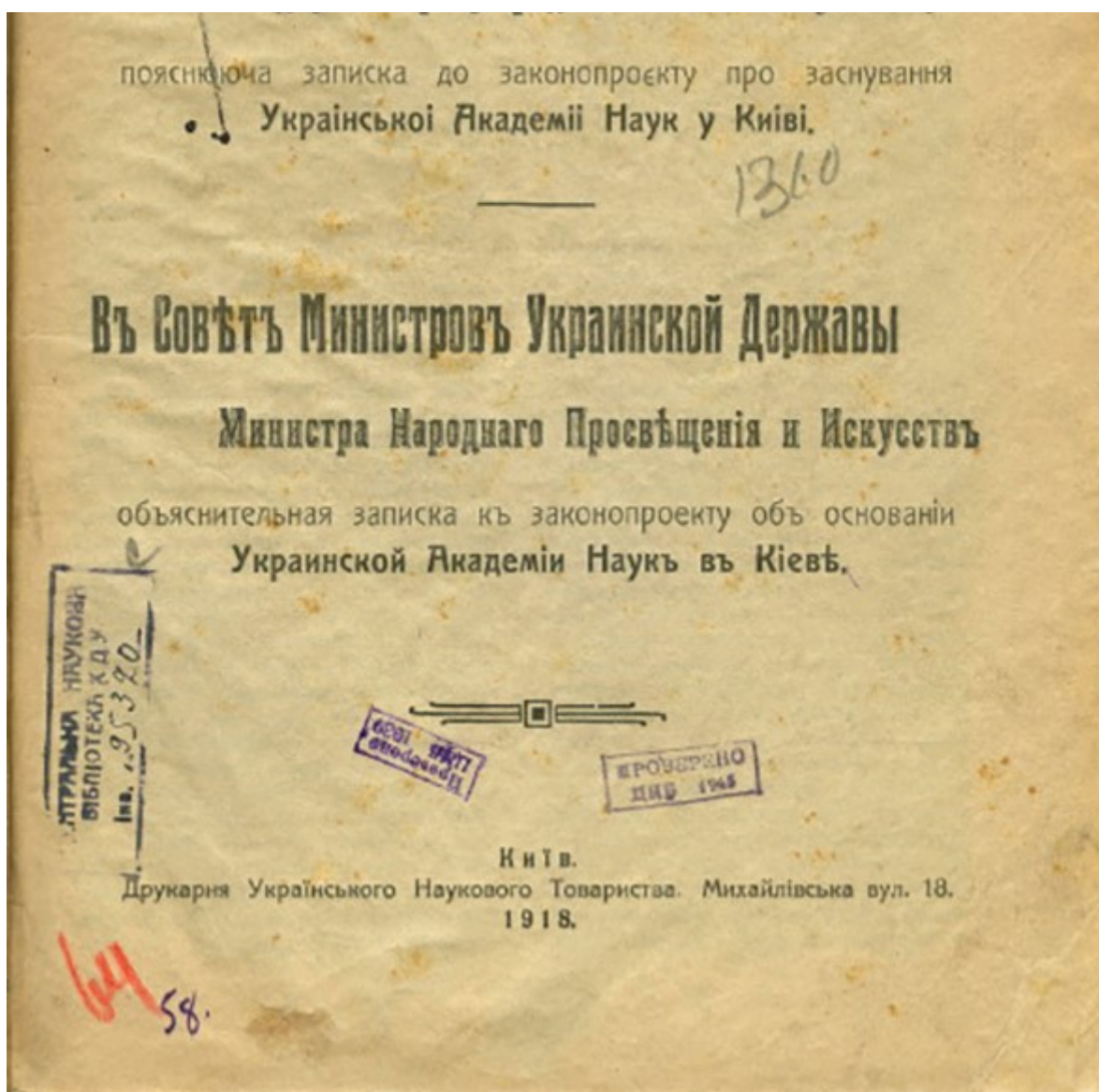
згідний з достоїнством Всеукр. Академії Наук. На випадок, якби не затверджено акад. Кримського на становищі неодмінного секретаря, займуть його місце провізорично аж до найближчих перевиборів або акад. Корчак-Чепурківський, або акад. Тутківський. През. Заболотний виїздить на разі на один місяць за кордон і дня 15. червня вертає у Київ, куди в осінь перенесеться на постійний побут. Київ здобуде таким робом нову наукову, бактеріологічну інституцію, на яку влада признала сто тисяч карбованців.

Кирило О. Студинський.

Від Редакції. Зі змісту цього листа виходить, що уряд УСРР виявив неабияку ініціативу у виборі нового президента Академії, але чомусь не проявив її ні у виборі віцепрезидента ні неодмінного секретаря, дарма, що як виходить з листа, з обох вибраних на ті становища кандидатів далеко невдоволений і дарма, що акад. Кримський за весь час минулої своєї діяльності на становищі секретаря кооперував з несимпатичними для Наркому московськими академіками. При тому незрозуміла для нас політика уряду, що поминув усі кандидатури місцевих українців-академіків на президента Академії і найшов підходяжого собі на те становище кандидата аж у Ленінграді. Чи не краще булоб, якби на це становите висунув був от хоч би засланоного на Сибір українського академіка Харламповича? Далі не можна ніяк зрозуміти і того, що при виборах не тільки не була актуальною кандидатура акад. Грушевського на президента, але що більше, то акад. Грушевський не відіграв при них узагалі ніякої ролі. А він чейже мав і має на одне й на друге аж надто багато даних. Накінець важко нам зрозуміти й таке явище, що такі старі українці і наукові укр. діячі як ак. Єфремов і ак. Кримський могли стати аж такими завзятими приклонниками московського засилля в Академії. Все це справи загадочні та дуже незрозумілі.

[Діло, №105, 13.05.1928 с.1—2]

За Українську Академію Наук.

Київ, дня 8. травня 1928.

В імя цієї думки, що Академія Наук в Києві є добром цілого українського народу, без огляду на кордони, пишу кілька слів про її минуле і сучасне, спираючись головню на урядових даних, або опублікованих у пресі поміченнях. Може вони й не веселі, але правді треба глянути в очі, а люди, яких доля поставила на чолі цієї дорогої нам усім інституції, нехай призадумуються над цими стрічками. Беру „Звідомлення Української Академії Наук у Києві за 1925 рік” (вид. 1926 р.) і читаю на стор. 4. таке; „Нових дійсних академиків обрано за минулий рік чимало. Штатних (з платнею) правда, лиш двоє, обидва на Соціально-Економічному Відділі: Леонид Миколаєвич Яснопольський та Йоакіній Олексієвич Малиновський. Але нових, позаштатних академиків обрано 11, а саме: На Історично-Фільольогічному Відділі — В. П. Бузескул та С. Ф. Ольденбург (неодмінний секретар рос. Академії Наук); на Фізично-Математичному Відділі О. П.

Карпинський та В. О. Стеклов (президент і віцепрезидент Рос. Акад. Наук), І. П. Бородін, В. К. Залевський. О. П. Сіверцов, Л. В. Писаржевський та ще двоє закордонних Ів. Горбачевський та К. Стормер (Норвегія)".

Приглядаючися цьому спискові й бачимо, що по національності на тринадцять академиків обрано в 1925 р. одинацять росіян, одного українця (Горбачевський) і одного норвежця (Стормер).

Таке діялося роками і тоді, коли проводив Академією за гетьманських часів акад. Вернадський, що дуже мало признавався до українства і ми привикли вважати його за росіянина і за короткого проводу акад. Василенка, а вже найбільше російських учених попало в Українську Академію, за проводу тріумвірату: Липський, Єфремов і Кримський.

Воно ясне, що бувають нагоди, як напр. двісталіття російської Акад. Наук, де зайшла потреба відзначення трьох її членів (президії) і це кожний із нас зрозуміє. Але чому в одному році пошановано аж одинацятьох росіян вибором в члени Академії — це було би для загалу українців загадкою, якби нам щоденне академічне життя не вказувало, що президії залежало на тім, щоби мати з боку російських академиків як найдалше йдучу підтримку. Двох українців, що стало мешкають у Києві, а які беруть живу участь в академічних виданнях і наділені титулами членів директорів: Євгена Тимченка і Ол. С. Грушевського неодмінно не допускається до вибору на дійсних, штатних академиків, хоч перший із них сьогодні найвизначніший мовознавець, а другий незвичайно пильний і совісний історик-дослідник. А побіч них працює у виданнях Академії чимало інших поважних учених-українців, яким не поталанило подобатися бувшому президійному тріумвіратові.

Не можна поминути обставини, що російські учені, замешкалі від десятків літ у Києві, не вчається і не хочуть вивчитися української мови, хоч їх наділено не тільки найвищою академічною почесною, але її віддано їм прегарні приміщення на їх лабораторії та платню, звязану з титулом академіка і катедрою, яку займають. Можнаб навести навіть імена членів Академії, що визначаються українофобією, а їх провели в штатні члени два визначні українці Єфремов і Кримський.

Народній Комісаріят Освіти завважив по обслідуванні, переведенім Юр. Ів. Озерським, головою Укр. Науки, що відносно національного складу академиків — „з усієї кількості 84 — більшість їх складу не українці", що „серед тих членів Академії, що перебувають в межах УСРР, більшість є також не українська", що навіть в теперішньому більше-менше постійному складі спільного зібрання (в Києві) українських учених притягнуто „ледви чи 1—2 голови більше половини", що „серед українських академиків (із 39) лише 20 пишуть українською мовою". Цифри невеселі, хоча Нар. Ком. Освіти навіть усіх, так званих малоросів, причислював до українців.

Для мене особисто годі було дізнатися, яких членів переведено в Академію за перші чотири місяці 1927 року і на скільки число росіян знову збільшилося, можу тільки завважити, що вже намічено двох нових російських академиків: де Менча (київського фізика) і Волковича (лікаря). Очевидно. Тимченко і Олекс. Грушевський можуть почекати... мабуть тільки тому, що вони... українці.

Із „Звідомлення Української Академії Наук у Києві" за 1926 рік стор. 102, 110 114 бачу, що під оглядом національного складу найкраще виглядає ще „Історично фільольогічний відділ", де засідають українці; Кримський, Єфремов, Багалій, Мих. Грушевський, Лобода, Новицький, Степан Смаль-Стоцький, Кирило Студинський (разом 8). З росіян обрані до цього відділу: Перетц (говорить українською мовою), Бузескул, Ольденбург, Шміт (4). Окрім цього засідають тут француз Мене (1) і чех Полівка (1). — Разом на загальне число 14 академиків — вісім зпоміж них є української народности.

Значно гірше стоїть справа з „відділом соціально-економічним“. До українців причислюються тут академіки: Василенко, Птуха, Дністрянський, Воблий (останній групи „малоросів"), разом 4, з росіян: Гиляров, Малиновський, Яснопольський, Грабар, Вол. Фавстович Левицький і Солнцев, отже в числі шести (6). А вже найсумніше стоїть під українським національним оглядом „відділ фізично-математичний". З українців застрічаємо тут прізвища: Тутковського, Корчака-Чепурківського, Кащенко (малорос), Горбачевського, Заболотного, Симинського, Степана Тимошенка (з Америки), Липського, разом 8. За те росіян маємо тут без міри і без ліку. Входять сюди: Вотчал, Крилов, Пфейфер, Плотніков, Срезневський, Фомін, Шапошников, Шмальгавзен, Бородін, Вернадський, Данилевський, Карпинський, В. Кистяківський, Козлов, Курнаков, Мельников-Разведенков, Навашін, Нікольський, Павлова, Писаржевський, Северцов, Старков, Яновський — разом 33. Засідають у цьому відділі ще два (2) німці: Граве і Ейхенвальд і норвежець: Стормер (1).

Як деякі росіяни відплачувалися за цю пошану, що їх обрано академіками, нехай послужить така подія. Для акад. Баталія складано з нагоди ювілею спеціальний збірник. Коли до участі запрошено акад. Бернштайна, математика з Харкова, він відповів, що готов прислати невелику статейку, одначе „под заперщенням перекладать ее на украинській язык". Цего вже було за багато навіть для вирозумілого під цим оглядом акад. Кримського, але він не вважав умісним відповісти акад. Бернштайнові. Ювілейний збірник у честь акад. Баталія появився без російської праці акад. Бернштайна. Коли зведемо підсумки, то всіх українців у трьох відділах в $8+4+8$ разом 20, росіян $6+6+23=35$, інших народностей $2+3=5$, значить українців у складі Академії на 60 дійсних, штатних і нештатних членів тільки 20, отже одна третина. Не беру я в рахунок членів-кореспондентів Академії, бо вони не мають ані активного, ані пасивного вибору і можуть брати участь тільки в Раді Академії, передбаченій статутом з р. 1921, якої дотеперішня Президія не скликувала бо притримувалася статуту,

наданого гетьманською владою. Число українців в Академії Наук зменшилось би, без сумніву, якби ми відлїчили „малоросів", що вживають в слові та письмі, або виключно, або частіше російської мови як української, або які притримували свою наукову працю через десять літ, бо не могли рішитися, чи мають її друкувати в російській, чи українській мові, непевні, котрий напрям візьме верх. Обережність перед усім! Розумію, що Академія не може замикатися в тісному крузі українських учених. Російські учені, що зживалися з українською культурою і мали для неї зрозуміння в часах царського гнету і нераз її оборонювали, або й для неї працювали, мають повне право до пошани вибором у члени Української Академії Наук. Одначе таких не вибрано. В обслідуванні, зробленім гром. Озерським, читаємо такі слова: „Щодо російських наукових сил в Академії, то серед них є чимало таких, що не сприяли і не ставилися прихильно до розвитку української культури (на приклад, з кол. бувшої російської професури, університет св. Владіміра то-шо) в той час, як і зараз видатні російські наукові сили, що свідомо і льояльно працюють зараз в українському, культурному житті, залишилися й досі поза межами Української Академії Наук"

II.

Відношення Президії У. А. Н. до російських учених було ідеальне. І тому Президія могла у кожній хвилині рахувати на підтримку з їх боку. Тим то зрозумілий плач Єремїї у „Звідомленні" за рік 1926 стр. 5, що „славнозвісний у цілому Радянському Союзі і за кордоном акад. Шапошников, хемік-текстиліст, не має де працювати".

Сказатиб, по правді, Всесоюзна Академія Російська в Ленінграді вивінувана так, же ні одна у світі. Але з другої сторони треба завважити, що й про київську Академію Нар. Комісаріят освіти в Харкові дбає. Він призначив на її утримання 630 тисяч карбованців (815 тисяч доларів) річно, а що найважніше, без настанно дбає про нові приміщення. В минулому році дістала Історична секція У. А. Н. будинок, покищо не цілий при вулиці Короленка 35, а в останніх часах величезний, другий будинок при вул. Фундуклеївській (сьогодні вул. Франка) і Короленка т. зв. „Ольгинську гімназію". Будинок викінчується. Окрім великих саль і малих кабінетів для робітень академіків є там ще окрема саля широких розмірів для прилюдних наукових засідань і доповідей. В цім будинку найдуть приміщення головно робітні фізично-математичного відділу, отже також хемічна лябораторія акад. Шапошникова.

Дбалість про акад. Шапошникова була би оправдана, якби таким самим піклуванням окружила була Президія академіків українців. Між тим наложила Президія на високозаслуженого геольога Павла Апол. Тутківського 70 карбованців місячного чиншу за помешкання, зложене з двох кімнат, а примішене при йогож геольогічному музеєві, яке йому належить по всяким приписам безплатно. Накинений чинш стягала Президія самовільно, доки остаточно акад. Тутківський не добився від уряду заборони. Грожоно акад. Тутківському юрісконсультами, писано на нього всякі

непристойні наклепи до Нар. Комісаріату Освіти, які, мимоходом кажучи, зробили йому ненадійно прислугу, бо високозаслужений геолог став членом ВУЦВІК-а (парламенту) в Харкові, яке місце раніше займав акад. Кримський. За те, що акад. Тутківський хопився засобів самооборони, спільне зібрання Академії, зложене у значній більшості із російських академіків, вирішило не брати участі в ювілею його сім десятиліття. Нема сумніву, що на такий вислід голосування вплинула Президія У. А. Н.

Або візьмім другий приклад. В березні 1924 року вернув акад. Мих. Серг. Грушевський на наукову роботу в Академії. Зразу містився він з ріднею у одній кімнаті свого будинку, доки його не повернено на власність рідні (двом братам і сестрі). З часом поталанило йому добути ще дві кімнатки, одну з них без печі. Кімнатки такі малі, що ні акад. Грушевський у своїй, ні Катря Михайлівна (дочка) у другій не мають де розкласти книжок до наукової праці. А одначе ніхто з Президії У. А. Н. не старався улекшити його життя, хоча акад. Грушевський сьогодні один з найбільших учених не тільки у цілому Радянському Союзі, але й у цілій Європі. Француз проф. Мазон а Парижа, що разом із своїм учнем Мартелем приглядався величезному розвиткови Академії саме від часу повороту акад. Мих. Серг. Грушевського заявив, що в Європі другого ученого такої міри немає.

Акад. Грушевський почав організувати наукових робітників і протягом трех літ утворив сімнацять наукових установ, з яких всі були чинні. До минулої осені всі ті установи містилися буквально в трех кімнатах при вул. Короленка ч. 37, бо четверту займав за оплатою один із його співробітників, що мав нагляд над роботою і виручував акад. Грушевського у зв'язках із друкарнею та науковими співробітниками. З великим трудом здобув акад. Грушевський від Комісаріату Освіти для Істор. Секції сусідній будинок при вул. Короленка ч. 35, в якому в одинацяти кімнатах почав приміщувати свої наукові установи. Я не хочу згадувати про ті великі труднощі, яких учений зазнав від Президії, коли старався і дістав будинок. Згадаю тільки, що Президія не спитавши акад. Грушевського, чи будуть йому потрібні три кімнати при вул. Короленка ч. 37, рішилася його „вижити" із цього приміщення, а щоби добути їх насильно, стримала в падолисті 1927 р. платню для всіх численних співробітників Історичної Секції. Акад. Грушевський для святого спокою повернув Президії дві кімнати, в яких думав примістити „Комісію Західної України". Ось які дві мірки примінювала Президія у відношенні до російських і українських учених! Словом, Президія вважала Академію за свій власний хутір, в яким господарила по своїй вподобі.

Такий сам поділ на „друзів" і „не друзів" зробила Президія в признаванні кредитів на видання. Коли один із „друзів". акад. Багалій святкував свій ювілей, в його честь видано величезну книгу, а окрім цього присвячено йому ще два томи академічних видань, всего на 2000 сторін друку. Колиж прийшло до друкування ювілейного збірника в честь одного із „не-друзів" акад. Грушевського, бракло грошей, а в добавку

до друкарні висилала Президія письма, які їй чести не приносили, а в друкарському персоналі викликували різні толки на тему товариського співжиття в Академії.

Бракувало не раз грошей на наукові видання, але коштом Академії вийшли екзотичні поезії Кримського „Пальмове гилдя" (1923 р.), „Хафиз та його пісні" (1924 р.), або переклад з російської мови „Історія Туреччини" (1924 р.). Кому цей переклад був потрібний, коли мало хто купував російське видання, це знає хіба автор і перекладчик в одній особі. Чи можна дивуватися, що гром. Озерський зневолений був завважити при обслідуванні, що „наукове видавництво ведеться безпляново", що „авторський гонорар не виплачується", що „значна частина коштів витрачується на переклади на українську мову, бо чимала скількість академиків українською мовою не пише .

Завважу, що академічні видання, як нпр. „Записки" історично-філол. відділу або „Хрестоматію" використовувано на особисту лайку против „не друзів", акад. Стоцького і Грушевського, тому, що вони в правописнім питанні ріжнилися від акад. Кримського. Прикладів лайки, або може ще чогось гіршого наводити не стану, бо вони й так в учених, українських колах надто відомі.

Шукаючи підтримки в російських колах, а легковажучи українських учених, неодмінний секретар Академії, звертався рівночасно з поклонами під адресою радянського уряду, щоби й тут найти підтримку для свого дальшого господарювання. Ось один із тих „поклонів":

В „Пролетарській Правді" із середи, дня 23. лютого 1928 ч. 45 (1957) під наголовком: „Акад. Кримський про десятиліття червоної Армії" читаймо буквально такі слова неодмінного секретаря У. А. Н.: „Для мене особисто десятиліття червоної армії є особливо велике свято, бо мені червона армія повернула права людини й громадянина, яких я був позбавлений за страшних часів Денікіна. З глибокою надією я сподівався тоді приходу червоної армії і коли 1919 р. радянське військо вигнало з Київів денікінських розбишак, я на першому засіданні Академії Наук заявив: Мені хотілосяб не тільки кинути квіти під ноги коням, а зробити так, як це роблять в Індії: **самому лягти і щоб через мене перейшла колесниця переможця**. Я хочу вимовити особливо глибоку й щиру подяку від усього серця червоній армії, що дала мені й багатьом українським ученим після ліквідації Денікіна взятися до своєї наукової роботи на благо рідного народу. Щодо Академії Наук, то я від її імени можу сказати таке: усе теперішнє й майбутнє У. А. Н. звязане з радянською владою та її могутньою підпорою червоною армією".

Відома річ, що якої хто смерти шукає, таку найде. Акад. Кримський, опираючись на російських учених одною ногою, другою сам ляг, щоби через него перейшла колесниця переможця... І вона перейшла по ньому. А воно звісне, що сидження на двох стільцях можливе тільки до якогось часу!

III.

Для киян буває велике свято, як приїде хто із галицьких учених, чи письменників до золотоговерхого Київа. Витали свого часу на Україні галицькі громадські та культурні діячі на святі відслонення пам'ятника Котляревського в Полтаві (1903 р.), ювілеї Лисенка і Нечуя-Левицького (1905 і 1908 р.) та своїми появами, палкими промовами помагали розбивати царський престол. Сьогодні приїзять вони до Київа як наукові чи культурні співробітники Академії, головню „Історичної Секції" та зустрічаються просто з оваційними привітаннями. Ледви вийде на естраду галицький промовець, а вже зривається гураган окликів та оплесків. Нерідко встає публика з місць, а так само дякують кияне за доповідь. Для киян, — галичани не то любі гості, але рідні брати і речники духового та культурного єднання. Вистане, коли в полудне на будинкові Академії при вул. Короленка 54 появиться оповістка, що промовляє вечером хтонебудь із галицьких культурних робітників, а можна бути певним, що саля буде битком набита. Потвердять це, без сумніву, акад. Студинський, д-р Свенціцький, д-р Колесса, д-р Макарушка і д-р Кордуба, які остатніми часами приїздили до Київа із своїми доповідями.

Одначе вражало галицьких промовців, що з виїмком акад. Грушевоького, Перетца, Корчаківського, або Пфейфера, з президії Академії ніколи ніхто на їх доповідях не являвся. Віяло якимсь холодом, хоча галичани старалися вивязатися із всяких товариських форм супротив Президії та супротив інших членів Академії українців,

Понадто акад. Кримський заговорив у своїй „Хрестоматії" та у „Записках" істор. фільол. відділу Том X. про дві мови галицьку й українську, при чому розсипався лайкою на акад. Стоцького, або й „галичанина" Мих. Грушевського, то мовляв, колисьто писав гарною мовою, аж в Галичині її зіпсував. Можна би й не згадувати про ці статті з наукового боку безкритичні, нав'яні старечою впертістю і нехітю, якби не те, що мовчання приймав акад. Кримський за апробату своїх непристойних виступів. Як мало критично вміє глядіти акад. Кримський, видно хоч би із його розмови з редакцією „Вечерний Киев" з нагоди десятиліття радянської влади, в якій з відомою собі облесністю для радянської влади заявив, що раніше мали ми „искусственное" (штучне) Товариство ім. Шевченка у Львові — а зараз маємо Академію в Київі.

Відповів на цю недотепну балаканину акад. Кримського акад. Студинський у своїй доповіді про наукову роботу в Галичині за 1927 рік, виголошену в Київі дня 6. травня ц. р. в салі Всенародньої Бібліотеки. Згадуючи про важкі відносини, в яких опинилися в часі війни і після неї галицькі наукові робітники, говорив акад. Студинський: „Із свого рода бодем, а може й здивуванням вичитав я у „Вечерному Києві" статтю акад. Кримського, що назвав Наукове Тов. ім. Шевченка у Львові „искусственным произведением". Для чого має воно бути штучне, чи може тому, що поза межами радянської землі, залишилося ще вісім мільонів українців у Польщі, Чехословаччині та

Румунії, які мають право до наукового і культурного життя? Чи може тому, що Наукове Товариство ім. Шевченка здвигнене спільними, громадськими силами України і Галичини? Чи може тому, що воно своїми чотирма сотками наукових видань здобуло для українського слова право громадянства в науці серед культурних народів в Європі? Чи може тому, що наукова робота в Науковім Тов. ім. Шевченка поклала угольний камінь під заснування київської Академії Наук? Чи може тому, що акад. Кримський не брав участі у виданнях Наук. Тов. ім. Шевченка і через те воно „искусственное произведение“?... Якесь прикре непорозуміння, чи брак симпатії для галицької культурної праці бачу у цих словах акад. Кримського”.

А коли приглядаємося списови галичан, членів Академії, то досі було їх всего п'ятьох: Стоцький, Гнатюк, Студинський, Горбачевський і Дністрянський, Один із них (Гнатюк) умер і залишилося всего чотирох. Якже дивно відбиває це число при 35 академіках росіянах? Зачитувано в Академії вже життєпис кандидата на академіка д-ра Філярета Колесси, але до самого іменування не дійшло, бо на основі реферату акад. Перетца провалено кандидатуру росіянина Резанова, а тоді неодмінно заявлено, що не будуть обрані на першому (істор.-філ.) відділі далші академики аж до проголошення нового статута. Інші відділи вибрали за той час д-ра Горбачевського і Дністрянського.

Міг би дещо сказати д-р Раковський про прикристи, з якими зустрівся, коли його кликано до Києва, щоби впорядкував антропологічний музей пок. Вовка. А чи імена Возняка, д-ра Вол. Левицького, д-ра Стеф. Рудницького, д-ра М. Кордуби, д-ра Ст. Балея, д-ра Гординського та інших численних і гарних наукових робітників-галичан, що служили і служать розвиткові української науки не заслугоють на се, щоби їх ставлено бодай на рівні з тими російськими ученими, членами Академії, про котрих написав при обслідуванні гром. Озерський, що вони „не сприяли і не ставилися прихильно до розвитку української культури”. Можна би ще багато писати на цю тему та рука дрожить і серпе трівожно бється. Можна хіба сказати, що треба радіти з уступлення дотеперішньої Президії У. А. Н., бо день в день йшли за неї наклепи, сплетні, доскулювання. а вслід за тим розденервування, яке науковій роботі не сприяло. Нова Президія повинна щиро дбати, щоби такі події, про які я згадав, належали до минувшини, а може поталанить їй поставити Академію так, щоби вона, по думці обслідування гром. Озерського, „забезпечувала природний процес скупчення в наукових центрах України найвидатніших українських наукових сил”, щоби „притягнула, українські наукові сили із закордону, з цілої Західної України, Закарпатської України, з Буковини”.

Завважу, що акад. Грушевському предклядано місце в Президії, одначе супроти змальованих важких відносин, які витворила попередня Президія, він не згодився на вибір. Тому і вибрано Президію із трьох, а не з пяти осіб, як намічувало. Та нема сумніву, що відношення в Академії переміняться і по Заболотнім, старім, київським громадянині, засяде на президіяльному місці чоловік, що одинокий зміг би виконати

величезну й відповідальну роботу, яка жде Академію.

Лівобічний.

[Діло ч.109 18.05.1928, с.1—2; ч.110 19.05.1928 с.1—2; ч.111 20.05.1928 с. 2]

див. відповідь Сергія Єфремова: «Про двох лицарів. Одного під забралом, другого так» (Діло ч.163 25.07.1928, с.1—2)

27.11.2018